

GLAUKOM

(Grön starr)

FRÅGOR OCH SVAR

SBU – STATENS BEREDNING FÖR MEDICINSK UTVÄRDERING

INNEHÅLL

SIDAN

Inledning	2
Vad är glaukom?	6
Hur märker man att man är på väg att få glaukom?	8
Vad beror glaukom på?	9
Vad är ögontryck?	10
Vem får glaukom?	12
Är det ärftligt?	13
Får man några besvär?	14
Hur går undersökningen till?	15
Finns det något botemedel?	17
Hur behandlas glaukom?	18
Finns det andra metoder än ögondroppar?	19
Får alla samma behandling?	20
Hur stor är risken att bli blind?	21
Vad innebär det att leva med glaukom?	22
Påverkas förmågan att köra bil?	23
Lästips och länkar.	24
Liten ordlista	25

INLEDNING

GLAUKOM, ELLER GRÖN STARR, är en skada på synnerven som främst drabbar äldre. Sjukdomen utvecklas långsamt och ger till en början inga symptom. Många som drabbas av glaukom kan behålla en ganska god syn under lång tid och leva länge med sjukdomen innan den påverkar vardagslivet.

Det finns även en ovanligare form av sjukdomen, som kallas akut glaukom eller trångvinkelglaukom och som utvecklas snabbt. Men den tas inte upp i den här skriften.

Den här skriften riktar sig till dig som själv har glaukom eller som har en närstående med sådana problem. Den beskriver olika behandlingar och vilken nytta dessa kan göra enligt aktuell forskning. Det finns bra metoder för att upptäcka och behandla glaukom. Men det är viktigt att de sätts in i tid.

Fakta om behandling av glaukom har sammanställts och granskats i en rapport från Statens beredning för medicinsk utvärdering, SBU. Myndighetens uppdrag är att utvärdera vårdens metoder och sprida kunskap som kan göra vården ännu bättre. Vi hoppas att den här skriften, som bygger på SBU-rapporten, ska bidra till ökad kunskap om glaukom.

Stockholm i maj 2010

Måns Rosén

CHEF, SBU

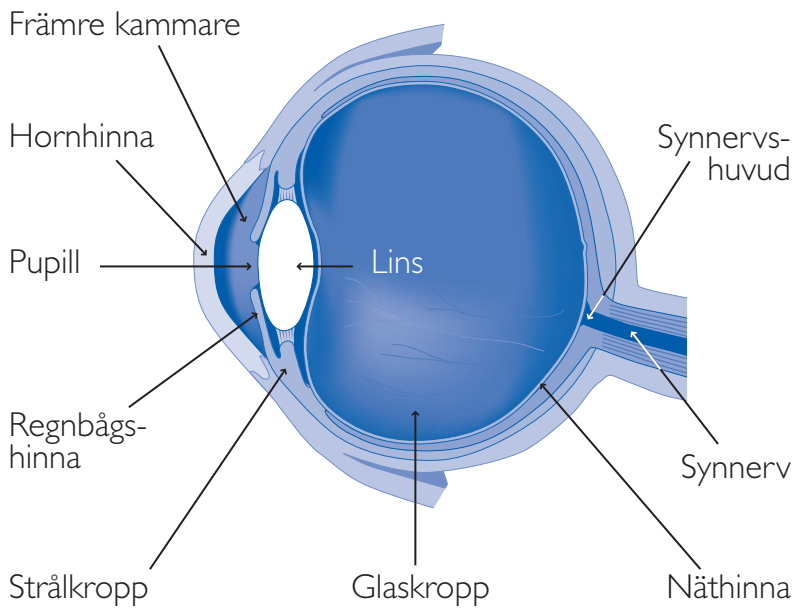
1

Vad är glaukom?

GLAUKOM ÄR EN SKADA i ögats synnerv.

Det finns flera slags glaukom. Den vanligaste varianten i Sverige kallas kroniskt öppenvinkelglaukom. Det är den formen av sjukdomen som man oftast menar när man talar om glaukom, och det är den som den här skriften handlar om.

Vid glaukom förtvinar en del nervtrådar i synnerven. Om man inte får behandling, leder detta till att synfältet krymper. Men om man låter undersöka synfältet, så att sjukdomen upptäcks i tid, finns det goda möjligheter att bromsa förloppet.

2

Hur märker man att man är på väg att få glaukom?

DET ÄR SVÅRT ATT SJÄLV upptäcka sjukdomen på ett tidigt stadium. Många söker vård först när de upplever någon form av synnedläggelse, ibland en diffus skugga i synfältet. Om syskon eller föräldrar har sjukdomen, kan det vara klokt att låta undersöka synfältet. Om synen inte är bra trots rätt glasögon bör man söka ögonläkare för kontroll.

3

Vad beror glaukom på?

ORSAKERNA TILL GLAUKOM är inte helt kända. Den viktigaste riskfaktorn är att trycket inuti ögat är för högt. Men man kan få glaukom även om ögontrycket är normalt – och man kan ha förhöjt tryck utan att utveckla sjukdomen. Behandling som sänker ögontrycket hindrar eller fördröjer att synen blir sämre.

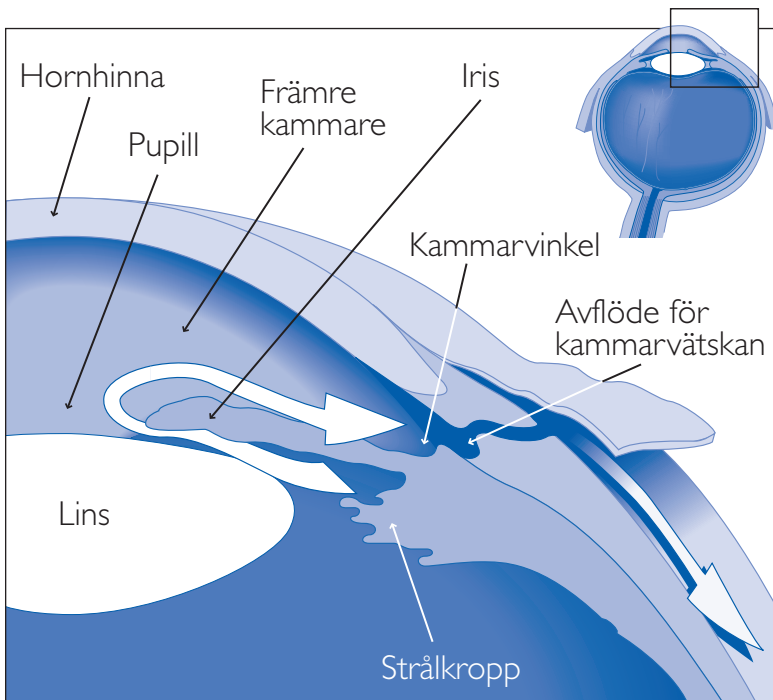
Även blodcirkulationen i ögat antas bidra till att sjukdomen utvecklas.

4

Vad är ögontryck?

ÖGAT INNEHÅLLER VÄTSKA som bland annat ger näring till linsen och hornhinnan. Den kallas kammarvätska. Vätskan måste ha ett visst tryck för att ögat ska behålla en stabil form. Hur stort trycket inuti ögat är beror på hur mycket vätska som bildas och hur stort avflödet är. När man har glaukom är det för det mesta svårare för kammarvätskan att flöda ut från ögat.

Hur högt tryck ögat tål innan synen skadas varierar från person till person. Trycket mäts i millimeter kvicksilver (mmHg). Många människor som inte har glaukom har ett ögontryck på 12–21 mmHg, men både högre och lägre värden kan vara normala.

Detaljbild av ögat. Kammarvätskan bildas i strålkroppen och passerar ut via kammarvinkeln.

5

Vem får glaukom?

OFTAST DRABBAR GLAUKOM äldre personer. Vid 75 års ålder har drygt 5 procent av befolkningen sjukdomen, medan den är ovanlig före 50 års ålder.

Vem som helst kan få glaukom, även om vissa personer löper högre risk. Ju högre ögontrycket är, desto större är risken. En tunn grå hinna av protein på ögats lins (som läkaren kan se i ögonmikroskop) är också ett tecken på att risken för att insjukna i glaukom är större. Hinnan kallas exfoliation.

6

Är det ärftligt?

RISKEN ATT DRABBAS ÄR högre hos personer som har flera släktingar med glaukom. Men de flesta som får glaukom har ingen i slakten som har sjukdomen.

7

Får man några besvär?

FÖRST NÄR EN STÖRRE DEL av synfältet försvinner, märker man att synen har blivit sämre.

På ett tidigt stadium av sjukdomen märks ofta inget alls, eftersom hjärnan ”fyller i” blinda områden i synfältet. Så länge bara det ena ögat är drabbat kan dessutom det andra ögat kompensera så att synförmågan inte påverkas. Därför är glaukom svårt att upptäcka tidigt utan speciell undersökning.

8

Hur går undersökningen till?

ÖGONLÄKAREN, ELLER EN särskilt utbildad ögonsjuksköterska, undersöker synfältet och synnerven. Det sker både när diagnosen ställs och senare när man går på kontroller. Dessutom mäts ögontrycket.

När synfältet kartläggs, testas ett öga åt gången. Personen som undersöks tittar rakt fram och trycker på en knapp varje gång en mer eller mindre ljusstark punkt blir synlig på en skärm. Resultatet av undersökningen visar om synfältet är normalt eller inte, och om det har skett någon förändring jämfört med tidigare. Med nyare datorstyrda testmetoder tar undersökningen ungefär fem minuter per öga. Den samlade forskningen pekar på att den moderna tekniken på ett träffsäkert sätt kan skilja ett normalt synfält från ett skadat.

Vid undersökningen granskas också synnerven med en ögonspegel. Ibland tas ett foto med en ögonbottenkamera, för att tidigare och senare bilder

ska kunna jämföras. På så sätt kan man se om det har skett någon förändring. Men ibland är det svårt att skilja en normal synnerv från en glaukomskadad med ledning av fotografier, även om man använder modern teknik.

Ögontrycket mäts också alltid eftersom det har betydelse för behandlingen. Undersökningen är snabb, enkel och smärtfri. Den går till så att en liten tryckmätare får beröra ögats hornhinna. Det sker oftast med hjälp av ett ögonmikroskop.

9

Finns det något botemedel?

SBU:S GENOMGÅNG AV den samlade forskningen visar att det lönar sig med behandling som sänker ögontrycket – det hejdar det långsamma bortfallet av synfältet. Oftast går det bra att bromsa sjukdomen, om den upptäcks i tid.

Behandling kan alltså förhindra eller fördröja att synen fortsätter att försämrans. Men den skada som redan har uppkommit på synnerven går inte att reparera.

10

Hur behandlas glaukom?

ALL NUVARANDE BEHANDLING av glaukom bygger på principen att ögontrycket ska sänkas. Det sker oftast med ögondroppar, som antingen minskar bildningen av kammarvätska inne i ögat eller ökar utflödet av kammarvätska från ögat.

De vanligaste ögondropparna innehåller så kallade prostaglandin-analoger eller betablockerare. Behandlingen brukar inledas med en viss typ av droppar. Om den inte har tillräcklig effekt, går man över till en kombination av olika droppar. Ögondropparna ger oftast inga besvärande biverkningar även om sådana förekommer. Droppar som innehåller betablockerare får inte tas av patienter som har astma.

11

Finns det andra metoder än ögondroppar?

ANDRA TYPER AV BEHANDLING för att sänka ögontrycket är laser eller operation. Forskningen kan ännu inte ge svar på om de metoderna är effektivare än ögondroppar, visar SBU:s utvärdering.

Laserbehandling används oftast som komplement till ögondroppar, men förekommer också som det första behandlingsalternativet. Metoden har få risker, men effekten kan avta med tiden.

Om ögondroppar och laser tillsammans inte fungerar tillräckligt bra, kan man operera ögat. Men det behövs bara i enstaka fall. Den vanligaste typen av operation kallas trabekulektomi och innebär att man underlättar för kammarvätskan att flöda ut ur ögat. En nackdel med kirurgi är att det finns en risk för nya problem i ögat, som grumling av ögats lins. Infektion efter en operation är mindre vanligt men kan leda till kraftig synförsämring eller blindhet.

12

Får alla samma behandling?

NEJ, ALL BEHANDLING ÄR individuell. Den anpassas till hur stora skadorna på synnerven är och i vilken takt de förvärras, samt till personens ålder och egna önskemål. Dessutom varierar rutinerna för behandling betydligt inom landet.

13

Hur stor är risken att bli blind?

DE FLESTA SOM HAR GLAUKOM har små eller måttliga problem med synen, även om det finns en risk för att glaukom leder till allvarlig synskada eller blindhet. Sjukdomen utvecklas olika hos olika personer. Därför är det viktigt att gå på regelbundna kontroller. Ibland sker en relativt snabb försämring, men oftast går det långsamt. De flesta som har sjukdomen kan använda sin syn livet ut.

14

Vad innebär det att leva med glaukom?

HUR MYCKET SJUKDOMEN påverkar vardagen är individuellt. För vissa innebär glaukom ett allvarligt synhandikapp, medan andra inte har några problem alls. De allra flesta måste ta ögondroppar varje dag. Kontroller hos ögonläkare eller ögonsjuksköterska sker regelbundet.

För det fåtal som drabbas av kraftigt nedsatt syn eller blindhet, innebär det en ny livssituation. Då kan man behöva hjälp från kurator, syncentral och heminstruktör, med råd, stöd och hjälpmedel för det dagliga livet.

15

Påverkas förmågan att köra bil?

SMÅ SKADOR, ELLER SKADOR på bara ena ögat, behöver inte påverka förmågan att köra bil. Om skadorna däremot är stora och sitter på samma plats på båda ögonen får man inte längre köra bil. En särskild trafikmedicinsk grupp vid Transportstyrelsen bedömer om det är lämpligt att man har kvar sitt körkort.

Lästips och länkar

Hit kan du som patient eller anhörig vända dig om du har frågor eller vill veta mer:

- * **Svenska glaukomförbundet**
www.glaukomforbundet.se,
telefon 070-291 56 66 (vard 09.00–10.00)
- * **Sjukvårdsrådgivning**
www.1177.se och telefon 1177
- * **Synskadades Riksförbund**
www.srf.nu
- * **Om glaukom (på engelska), från National Institutes of Health, USA**
www.nei.nih.gov/health/glaucoma/

Liten ordlista

Betablockerare läkemedel som hämmar produktionen av kammarvätska i ögat

Exfoliation proteinutfällning i form av ett tunt skikt på linsens framsida. Hänger ihop med ökad risk för glaukom.

Glaukom grön starr. En grupp ögonsjukdomar som skadar synnerven. Den vanligaste formen är kroniskt öppenvinkelglaukom. Sjukdomen drabbar främst äldre och gör att delar av synfältet långsamt försämras.

Intraokulärt tryck vätsketrycket inuti ögat, ögontryck

Kammarvinkel området (vinkeln) mellan hornhinnan och regnbågshinnan, där kammarvätska passerar ut ur ögat. Öppen kammarvinkel innebär att vätskan kan passera ut ur ögat, medan trång eller slutet kammarvinkel innebär att avflödet inte fungerar som det ska.

Kammarvätska vätskan i främre ögonkammaren

Katarakt grå starr, grumling av ögats lins som leder till att man ser sämre. En sjukdom som ibland förväxlas med glaukom. Men katarakt har inget med glaukom att göra.

Oftalmoskopi undersökning där ögonbotten granskas med en ögonspegel (oftalmoskop)

Perimetri undersökning där synfältets omfång mäts

Prostaglandin-analoger läkemedel som ökar avflödet av kammarvätska

Synfält det område som ögat ser när det inte rör sig

Tonometri undersökning där ögats vätsketryck mäts

Trångvinkelglaukom en i Sverige ovanligare form av glaukom, ofta med akuta och tydliga symtom

Ögontryck ögats inre vätsketryck, kallas även intraokulärt tryck

Öppenvinkelglaukom den form av glaukom som är vanligast i Sverige och som tas upp i den här skriften

GLAUKOM, ELLER GRÖN STARR, är en sjukdom i synnerven som med tiden leder till att synfältet minskar. Sjukdomens orsaker är inte helt kända, men den viktigaste riskfaktorn är förhöjt ögontryck. För att hindra att synen försämras är det därför viktigt med behandling för att sänka ögontrycket.

Under senare år har forskare diskuterat vilka metoder som är bäst för att ställa diagnos, behandla sjukdomen och följa patienterna. För att klargöra dessa frågor har Statens beredning för medicinsk utvärdering, SBU, med hjälp av ledande experter inom ögonsjukvård, samlat in och granskat all tillgänglig forskning på området och sammanställt resultatet i en rapport.

Den här broschyren bygger på SBU:s översikt av forskningen och innehåller även grundläggande fakta om glaukom.

Du kan läsa mer om SBU:s rapporter och resultat på internet, www.sbu.se.

STATENS BEREDNING FÖR
MEDICINSK UTVÄRDERING